

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

via epost: u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar – Läromedelsutredningen, böckers betydelse och elevers tillgång till kunskap (SOU 2021:70)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över delbetänkandet *Läromedelsutredningen, böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap (SOU 2021:70)*. MTM yttrar sig över de delar av betänkandet som rör myndighetens verksamhetsområde.

Om Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, tillhör Kulturdepartementet. Uppdraget är att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier och att arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån var och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM främjar till universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation. Genom vägledning och kommunikationsinsatser gentemot såväl offentliga som kommersiella aktörer verkar myndigheten för att fler produkter och tjänster inom läsområdet blir mer tillgängliga.

Myndigheten utvecklar även produkter och tjänster inom tillgänglig läsning. MTM producerar och förmedlar exempelvis talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker till personer med syn- eller läsnedsättningar. Detta görs i enlighet med 17 – 17 f §§ upphovsrättslagen. MTM distribuerar också teckenspråkig litteratur för personer som är döva eller har en hörselnedsättning.

MTM:s produktion av tillgänglig litteratur kompletterar förlagsmarknadens utbud genom att tillgängliggöra litteratur som användare med syn- eller läsnedsättning annars inte skulle få tillgång till. MTM har inte i uppdrag att producera läromedel för grundskola och gymnasium. Detta uppdrag har Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Förmedlingen av tillgänglig litteratur sker idag genom MTM:s digitala bibliotekstjänst Legimus, som rymmer cirka 140 000 titlar. Här får läsarna tillgång till ett brett urval av litteratur, men också användarstöd och support.

I myndighetens uppdrag ingår att i samverkan med bibliotek, skolor och andra aktörer i landet arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken samt tillgängliggöra lättläst litteratur.

MTM är och förblir en nyckelaktör vad gäller tillgänglig läsning i Sverige och den demokratiska rätten till information. Såväl i rollen som främjare av universell utformning som i uppdraget att tillgängliggöra produkter och tjänster för läsare som inte kan tillgodogöra sig litteratur, samhällsinformation och nyheter på annat sätt.

Inledning och sammanfattning

MTM vill med läsaren i fokus framhålla vikten av att alla ska kunna läsa på sina villkor, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. Skollagen anger tydligt att undervisning och lärande ska organiseras och utformas så att *alla elever i alla skolformer* får det stöd de behöver för att nå utbildningsmålen. Utbildningen ska ta hänsyn till elevernas olika behov och i detta ingår även varje elevs rätt till litteratur, samhällsinformation och nyheter på annat sätt.

MTM ser positivt på hela eller delar av förslagen avseende en läromedelsnämnd, krav för lärarexamen, uppdrag för Skolforskningsinstitutet, produktionsstöd, läromedel som verktyg för stärkt likvärdighet och insatser från Skolverket.

Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet har i betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44) framhållit att digitala läromedel i form av e-böcker som tillhandahålls till konsumenter omfattas av direktivet och att sådana e-böcker ska göras tillgängliga i enlighet med direktivets krav. Utredningen konstaterar samtidigt att webbaserade läromedel och applikationer som inte räknas som e-böcker, exempelvis interaktiva digitala läromedelsplattformar, inte omfattas av direktivet. Utredningen anger att detta riskerar att bli ett eftersatt område när det kommer till tillgänglighet – i all synnerhet om digitala läromedel i framtiden blir allt vanligare. MTM menar att frågan måste analyseras vidare med syfte att undvika bristande likvärdig tillgång till läromedel för elever i grund- och gymnasieskolan.

MTM ser Specialpedagogiska skolmyndigheten som en nyckelaktör i läromedelsfrågan.

Myndighetens synpunkter

4.7.1 Läromedelsnämnden

MTM ser positivt på att en läromedelsnämnd som verkar för att alla elever får tillgång till läromedel av god kvalitet inrättas vid Skolverket. Denna nämnd ska ha i uppdrag att bevaka, samla och sprida information om läromedel. Vi ser att detta ligger i linje med förslaget om en kontinuerlig översyn av utbudet och

tillgången till läromedel som var ett av förslagen i rapporten *Översyn av tillgången till tillgängliga läromedel från förskola till högskola* som MTM och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) tog fram 2018 (MTM:s och SPSM:s rapport om tillgängliga läromedel).¹ MTM anser att det tydligt bör framgå att SPSM ska vara en del av denna läromedelsnämnd för att bidra med expertis kring målgruppen elever i behov av särskilt stöd.

4.7.1 För lärarexamen ska det krävas förmåga att värdera och använda läroböcker och digitala läromedel

MTM instämmer i utredningens förslag men anser att studenterna även bör få verktyg att värdera läromedel utifrån tillgänglighetsaspekten. MTM:s och SPSM:s rapport om tillgängliga läromedel visar tydligt att om de personer inom skolan som möter eleven inte har kunskap om behov, utbud och användning av tillgängliga läromedel får eleven eller studenten ofta inte tillgång till de läromedel som finns.² En ökad kunskap skulle öka tillgången till tillgängliga läromedel. En ökad användning av tillgängliga läromedel skulle i sin tur normalisera användandet och på sikt minska den stigmatisering som personer med funktionsnedsättning kan uppleva.

4.7.1 Skolforskningsinstitutet

MTM instämmer i utredningens bedömning att Skolforskningsinstitutet får i uppdrag att göra en särskild tidsbestämd satsning på praktisk forskning med inriktning på läromedel. I enlighet med förslagen i MTM:s och SPSM:s rapport om tillgängliga läromedel ser MTM ett behov av stora insatser för att öka kunskapen om funktionsnedsättningar och tillgängliga läromedel, där praktisk forskning kan vara en väsentlig del.³

5.8.1 Produktionsstöd för läromedel och lärarhandledningar

MTM ställer sig positiv till att SPSM lyfts fram som en fortsatt central aktör i läromedelsfrågor och att utredningen ser behov av att elever med funktionsnedsättning prioriteras vid fördelning av produktionsstöd.

5.8.1 Innovation av läromedel för elever med funktionsnedsättning

MTM anser att innovation inom tillgänglighet är nödvändigt för att kunna utveckla framtidens undervisning och lärande, särskilt för elever med funktionsnedsättning. MTM välkomnar därför att SPSM får detta uppdrag. MTM ser ett värde i att ta del av erfarenheter och rön som även kan utveckla MTM:s produkter och tjänster.

5.8.2 Läromedel som verktyg för stärkt likvärdighet

MTM ställer sig bakom förslaget att Skolverket ska ge stöd till huvudmän och rektorer när det gäller läromedelsanvändning som ett verktyg för att stärka likvärdigheten. Utöver kunskap om tillgängliga läromedel vill MTM tillägga att det finns behov av stöd och kunskap när det gäller utbudet av annat tillgängligt utbildningsmaterial som exempelvis allmänlitteratur i format som talböcker,

---

¹ *Översyn av tillgången till tillgängliga läromedel från förskola till högskola*, 2018 MTM, SPSM

² Ibid.

³ Ibid.

[Skriv här]

punktskriftsböcker, taktila böcker och lättlästa versioner för vilka MTM har ett ansvar.

6.6.1 Insatser från Skolverket för att öka medvetenheten om valet av läromedel

MTM ser fördelar med att Skolverket har en aktiv roll i att stärka skolornas strategiska arbete med läromedel. MTM menar att detta stöd även bör innefatta rådgivning vid inköp av läromedel för elever med funktionsnedsättning. Det kan till exempel vara nödvändigt att i ett tidigt skede i en upphandlingsprocess ställa krav på universell utformning, det vill säga tänka strategiskt för att säkerställa att produkter och tjänster kan användas av så många som möjligt och inte på förhand utesluta vissa användare.

Digitaliseringen av omvärlden och skolan är ett faktum. Tillgänglighet i läromedel kräver en tillgänglig digital infrastruktur. Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet har i betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44) framhållit att digitala läromedel i form av e-böcker som tillhandahålls till konsumenter omfattas av direktivet och att sådana e-böcker ska göras tillgängliga i enlighet med direktivets krav. Utredningen konstaterar samtidigt att webbaserade läromedel och applikationer som inte räknas som e-böcker, exempelvis interaktiva digitala läromedelsplattformar, inte omfattas av direktivet. Utredningen anger att detta riskerar att bli ett eftersatt område när det kommer till tillgänglighet – i all synnerhet om digitala läromedel i framtiden blir allt vanligare. MTM menar att frågan måste analyseras vidare med syfte att undvika bristande likvärdig tillgång till läromedel för elever i grund- och gymnasieskolan.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Magnus Larsson. Föredragande har varit handläggare Emma Kindblom. I beredningen har även pedagog Catinka Grunditz och verksjurist Elna Jönsson deltagit.

Vid föredragningen närvarade även enhetscheferna Cecilia Broberg, Charlotta Svärd, Jesper Svensson, Tove Dannestam och Marie Ivarsson samt HR-ansvariga Magnus Ericsson.

Magnus Larsson
Generaldirektör